

سیر تمدن اسلامی

www.ketab.ir

☐ سیر تمدن اسلامی

موضوع:
تاریخ اسلام: ۳۷ (تاریخ: ۳۱۰)

گروه مخاطب:
عمومی -
تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۱۹۶۵
مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۵۰۰۹

خاکرند، شکرالله، ۱۳۴۰ -
سیر تمدن اسلامی / شکرالله خاکرند. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)،
۱۳۹۰.

[۵۸۴] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۱۹۶۵) (تاریخ: ۳۱۰، تاریخ اسلام: ۳۷)
ISBN 978-964-09-0903-4 - ۱۰۰۰۰ تومان.

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیما.
Shokrullah Khakrand, Ph.D. The Evolution of Islamic Civilization
ص. ع. به انگلیسی:
کتاب نامه: ص. [۵۲۵] - ۵۴۰. همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.

۱. تمدن اسلامی - تاریخ. ۲. فرهنگ اسلامی - تاریخ. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان
کتاب. ب. عنوان.

۹۰۹/۰۹۷۶۷۱

DS ۳۵/۶۲ / خ ۲ س ۹

شماره کتاب شناسی ملی: ۲۴۳۹۹۲۹

۱۳۹۰

سیر تمدن اسلامی

دکتر شکرالله خاکرند

استادیار دانشگاه شیراز

بوستان کتاب
۱۳۹۰

www.ketab.ir

بوستان کتاب

سیر تمدن اسلامی

• نویسنده: دکتر شکوه حاکرند، استادیار دانشگاه شیراز
• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
• نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰ • شمارگان: ۱۰۰۰ • بها: ۱۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

• دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفائی)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷۷۲۲۱۵۵-۷، فاکس: ۷۷۴۲۱۵۲، تلفن پخش: ۷۷۴۴۲۲۶
• فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)
• فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۰۲۱۹۵۶۹۲۶-۸۹، ۰۹۳۹۵۹۹۲۰۸۹
• فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲
• فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰
• فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲
• فروشگاه شماره ۶ (ویژه جوانان): قم، ابتدای خیابان شهدا، تلفن: ۷۸۳۷۱۰۲
• پخش یکتا (پخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ حافظ، نرسیده به چهار راه کالج، نیش کوچه بامشاد، تلفن: ۸۸۹۴۰۳۰۳

این کتاب در فهرست کتابهای مورد نیاز مدارس و مراکز آموزشی و فرهنگی کشور به ثبت رسیده است

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • ویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • نماینده: فرح‌الله جهان دوست • چکیده عربی: سهیله خانی • چکیده انگلیسی: مریم خانی • فیبا: مصطفی محفوظی • مسئول واحد حروفنگاری: احمد مؤتمنی • حروفنگار: محبوبه اکبری • اصلاحات حروفنگاری: مهدیه قربان دوست و حسین محمدی • صفحه‌آرایی: عزیزه همتی و احمد مؤتمنی • کارشناس و کنترل نمونه‌خوانی: محمدجواد مصطفوی • نمونه‌خوانی: ابوالحسن مسیب‌نژاد، سیدامیرحسین حسینی، مرتضی عراقی و سیدرضا هدایتی • بازخوانی نهایی متن: هادی شاهرودی • نظارت و کنترل آماده‌سازی: ولی قربانی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش • کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابتی • طراح جلد: امیرعباس رجعی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی • اداره آماده‌سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.

رئیس مؤسسه
اسماعیل اسماعیلی

تقدیم به:

معمار تجدید بنای تمدن نوین اسلامی
- امام خمینی (ره) - و به شهدا و ایثارگران
نهضت جهانی اسلام؛ پیشگامان بنای
فرهنگ و تمدن اسلامی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۵	چکیده
۱۹	دیاچه
۲۱	پیش‌گفتار
۲۸	معرفی و نقد منابع
۲۸	۱. منابع دینی
۳۰	۲. سیره و مغازی
۳۱	۳. کتب روایی و حدیثی
۳۳	۴. منابع مربوط به دوازده امام
۳۴	۵. رجال شیعه
۳۵	۶. انساب
۳۶	۷. فتوح
۳۷	۸. تواریخ عمومی
۳۹	۹. طبقات

۱۰. مقاتل ۴۰
۱۱. جامعه‌شناسی دوره اسلامی ۴۱
۱۲. ملل و نحل ۴۲
۱۳. منابع ادبی ۴۲
۱۴. فهرست‌ها ۴۳
۱۵. آثار خاورشناسان ۴۴
۱۶. تحقیقات جدید مسلمانان ۴۶

فصل اول

مبانی نظری

- تمدن چیست و چگونه شکل می‌گیرد؟ ۵۱
- شیوه تمدن‌شناسی و تمدن‌سازی دینی ۵۷
- تفاوت تمدن غیردینی با تمدن دینی ۶۰
- ادبیات توسعه به عنوان ابزار شناخت اجتماعی و فرهنگی (روش) ۶۵
- چیستی تمدن اسلامی ۷۰

فصل دوم

جاهلیت و چگونگی تغییر

و تبدل آن به سوی توسعه ناموزون

- فرهنگ جاهلیت ۷۷
- کوچ‌نشینی بدوی بستر اجتماعی جاهلیت ۷۹
- بنیان شهر مکه: به سوی شهرنشینی و توسعه ناموزون، علائم فرایند نوین اجتماعی ۹۰

فصل سوم

دوره اول: بعثت (بنیان‌گذاری مبانی فرهنگ و تمدن اسلامی)

۱۰۵	مراحل بنیان مبانی فرهنگ و تمدن اسلامی
۱۱۳	شیوه عملی توسعه (سیره رسول الله ﷺ)
۱۱۷	قریش و پیامبر اکرم ﷺ (تقابل نگرش قبیله‌ای و تفکر توحیدی)
۱۲۳	ظرفیت مکانی توسعه و پایه‌گذاری نمادین مدنیت اسلامی (مدینه)
۱۲۶	مدینه الکو و نماد مؤلفه‌های اسلام در شهرسازی
۱۳۳	نبرد نظامی و غنیمت در فرهنگ مسلمانان
۱۴۱	رویکرد دنیوی اسلام (توسعه اقتصادی)
۱۴۷	فقرزدایی
۱۴۸	تشویق به یک‌جانشینی در توسعه دینی (از طریق توسعه کشاورزی، تجارت و صنعت)
۱۵۴	ویژگی‌های مدنیت جدید اسلام
۱۵۵	عقلانیت
۱۵۸	امت
۱۶۰	صیانت فرهنگی امت اسلامی
۱۶۵	متنوع‌سازی منابع درآمد
۱۶۹	طبقه‌بندی اسلامی

فصل چهارم

سقیفه

(چالش اندیشه وصایت با فرهنگ جاهلی،...)

۱۸۱	بازخیزی آرام ارزش‌های جاهلی و کنترل آن با رهبری پیامبر ﷺ
-----	--

۱۸۴	امامت لازمه امت
۱۸۸	جلوه‌های تفکر جاهلی در آستانه وفات پیامبر اکرم (ص) در امر رهبری علی (ع)
۱۹۲	فوت رسول خدا (ص) و حادثه سقیفه (خلافت قریش، تجدید توسعه ناهمگون)
۲۰۰	تجدید توسعه ناموزون با عدم تداوم رهبری ولایی پس از رحلت پیامبر (ص)
۲۰۵	جلوه‌های تداوم شک و پریشان فکری پس از رحلت پیامبر (ص)
۲۱۰	فتوحات خارجی (مجاورت و تعامل فرهنگ و تمدن نوپای اسلامی با تمدن‌های کهن)
۲۲۶	(خلافت و فتوحات) مدیریت عرفی به جای رهبری ولایی ایدئولوژیک
۲۳۴	غلبه توسعه عرفی بر توسعه فرهنگ دینی

فصل پنجم

دوره دوم: تعامل و تقابل فرهنگی

۲۴۳	خلافت امام علی (ع) عرصه تقابل فرهنگ شیعی با چهار جلوه فرهنگ غیر ولایی
۲۴۶	سیاست اصلاحی امام
۲۵۲	فرهنگ‌سازی علوی
۲۵۴	تبیین روشن ارکان فرهنگ اسلامی
۲۵۹	شهرهای جدید اسلامی (مراکز حیات عقلی، فرهنگی و سیاسی)
۲۶۸	کوفه، دارالهجرة امام علی (ع)
۲۷۱	مراکز فرهنگی عراق و شام
۲۷۴	تکاپوی فرهنگ‌های متفاوت و متقابل در شهرهای عراق، حجاز و شام
۲۷۷	امام علی (ع) بنیان‌گذار علوم اسلامی
۲۸۴	قراء (مراجع فرهنگی و دینی مردم)
۲۸۷	جعل حدیث (گسترش آشفته‌گی و پریشانی فکری و فرهنگی)
۲۹۲	حضور فرهنگی جریان فاعلین (شک‌آفرینان)

۲۹۴	 خوارج، میوه امتزاج فرهنگی (فقدان بصیرت دینی).
۳۰۱	 غلات (عکس العمل خیال پرستانه).
۳۰۴	 نقش یاران علی علیه السلام در شکل گیری فرهنگ اسلامی
۳۰۷	 صلح امام حسن علیه السلام و چیرگی سیاست فرهنگی بنی امیه
۳۱۰	 سیاست فرهنگی بنی امیه (گفتمان جدید: مُوَاكَلَه حَسَنَه وَ مُشَارَئَه جَمِیْلَه).
۳۱۴	 سیاست فرهنگی در خدمت اقتدار سیاسی
۳۱۵	 شعر به جای قرآن
۳۱۹	 تداوم سیاست منع کتابت حدیث:
۳۲۳	 جشن ها و تفریحات جاهلی در سیاست فرهنگی امویان
۳۲۴	 شکسته شدن تقدس شهرهای الگوی اسلامی در دوره اموی
۳۳۱	 قیام حسینی در جهت احیا و تمایز کامل فرهنگ اسلامی از فرهنگ جاهلی اموی
۳۳۱	 فرهنگ شهادت حسینی در مقابل فرهنگ جاهلی اموی
۳۳۵	 امام سجاد علیه السلام و حضرت زینب تداوم بخش فرهنگ عاشورا
۳۳۷	 بازسازی شخصیت فرهنگی، روحی و تربیتی جامعه اسلامی (الگوی سجادی)
۳۳۹	 فرهنگ شیعی پس از واقعه عاشورا
۳۴۳	 تقیه، محوری ترین اصل در تعاملات فرهنگی شیعه
۳۴۴	 توجه به موالی در سیاست فرهنگی ائمه:
۳۴۵	 سیاست فرقه سازی و فرقه پروری امویان
۳۴۸	 اسرائیلیات و جعل حدیث (تخریب فکری، فرهنگی به جای هجوم نظامی)
۳۵۷	 قصاص (مبلغین فرهنگ جاهلی اموی)
۳۵۹	 ظهور فرقه های کلامی (در خدمت سیاست فرهنگی امویان)
۳۶۴	 مرجئه (تنوری پردازان فرهنگ استبداد پذیری)
۳۷۶	 معتزله (روشنفکران عقل گرای فرصت طلب)

- عصر نبرد فکری (جامعه اسلامی به دنبال مرجعیت فکری و سیاست فرهنگی شیعه..... ۳۸۹
- تفاوت حرکت‌های سیاسی و اعتقادی شیعه با یکدیگر..... ۳۹۹
- احیای مجدد موقعیت مدینه به عنوان الگوی جهان اسلام (مرکز تولید علوم اسلامی)..... ۴۰۴
- دوره امام صادق (ع) (احیای مجدد فرهنگ اصیل اسلامی و اوج تولید فرهنگی شیعی..... ۴۱۰

فصل ششم:

دوره سوم: عصر عباسی، عصر تعامل و تداخل فرهنگ‌ها

- شعوبیه (تأثیرگذاری فرهنگی عمیق بر فضای فرهنگی تمدن اسلامی)..... ۴۱۸
- نزاع در عرصه ادبی..... ۴۲۶
- شعوبیه، موالی و به قدرت رسیدن عباسیان (حمایت متقابل)..... ۴۲۸
- گستره و میدان عمل شعوبیه..... ۴۳۱
- شعوبیه و ترجمه..... ۴۳۸
- شعوبیه و امامیه (تقابل فرهنگ بیگانه و فرهنگ شیعی)..... ۴۴۱
- تاریخ‌نگاری اسلامی (ابزار آشفتنی در ذهنیت تاریخی مسلمانان)..... ۴۴۲
- دوره مامون (نزاع مذهبی به جای نزاع قومی)..... ۴۵۱
- جایگاه شعر در سیاست فرهنگی بنی عباس..... ۴۵۶
- دوره اول عباسی عرصه نفوذ و تأثیر فرهنگ، آداب و رسوم حکومت‌داری باستانی ایران..... ۴۵۹
- عباسیان و ایرانیان در آستانه به قدرت رسیدن خلفای عباسی..... ۴۶۰
- نقش شعوبیه به عنوان یک تشکیلات چندگانه در زوال امویان و قدرت‌یابی عباسیان..... ۴۶۴
- حضور نخبگان ایرانی و تشکیلات اداری ایران باستان در نظام اداری عباسیان..... ۴۶۶
- وزارت..... ۴۶۸
- امور دیوانی و اندیشه‌های سلطنتی..... ۴۷۰
- سیاست امامان شیعه در اوج شکل‌گیری نهایی فرهنگ اسلامی مورد حمایت عباسیان..... ۴۷۶

۴۷۹	امام رضا علیه السلام و فرزندان او در مقابل خلفای حامی معتزله
۴۸۱	بحران اعتقادی شیعه در دوره امامت امام جواد علیه السلام همزمان با اوج اقتدار معتزله
۴۸۳	شکل‌گیری علوم در جهان اسلام
۴۸۷	ویژگی‌های خاص تمدن اسلامی
۴۸۷	مرکب و متنوع بودن
۴۹۲	مراحل ترجمه و ابتکار
۴۹۴	روش و منطق تجربی
۴۹۶	ارتباط علوم نظری با نیازهای عملی در تمدن اسلامی (تحقیق و توسعه)
۴۹۸	صنعت کاغذسازی عامل گسترش سریع دانش
۴۹۸	جلوه‌های ابتکارات و مخودجوشی مسلمین در فرهنگ و تمدن اسلامی
۵۰۹	ویژگی‌های زندگی شهری در تمدن اسلامی
۵۱۲	نظام تعلیم و تربیت
۵۱۳	اسپانیا نمونه‌ای از تحول تمدنی اسلام
۵۱۵	نتیجه‌گیری
۵۲۵	کتاب نامه
۵۴۰	منابع انگلیسی
نمایه	
۵۴۳	آیات
۵۴۴	احادیث
۵۴۵	اعلام
۵۶۷	موضوعات

مقدمه استاد ارجمند جناب آقای دکتر صادق آئینه‌وند

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والسلام على محمد رسول الله وعلى آله آل الله

تمدن‌آفرینی و تولید ابزارهای راهبردی آن برخلاف نظر بعضی نظریه‌پردازان، تنها از طریق اخذ و عطای متقابل به دست نمی‌آید. هیچ تمدن تحول‌آفرین و دیرمانی بی‌پشتوانه معرفتی نمی‌تواند برآید و بیاید و به انسانیت سود رساند. کتابی که در پیش رو دارید حاصل تلاش فکری و نظریه‌پردازی دوست فاضل و متعهد آقای دکتر شکرالله خاکرند است. این کتاب بی‌شک نظریه‌ای است بر مبنای میراث ماندگار که با خردورزی سازگار است. در این کتاب، نویسنده لایه‌های مطلوبی را مطابق ظرفیت اسلامی بازگشوده است. در این عصر هر مسلمان خردمندی که بار دیگر می‌خواهد در تمدن‌سازی دستی بگرداند و نقشی به عهده گیرد بی‌نیاز از مطالعه دقیق این کتاب نیست. مطالعه این کتاب ارزشمند و مبدعانه را به علاقه‌مندان هوشمند و مسلمانان دانشمند توصیه می‌کنم.

صادق آئینه‌وند

استاد تاریخ اسلام

تهران ۹۰/۱/۲۵